

Tyskarna och nationalismen

Under de sju åren sedan krigets slut har rapporter om nynazism eller nynationalism i Tyskland överflödat i världspressen. Man har, helt naturligt, tolkat uttalanden, åtgärder och rörelser med nationalistisk anstrykning som bevis på att tyskarna i grunden präglas av den anda som gjorde nazismen så avskyvärd. "Deutschland, Deutschland über alles" återinförs som nationalsång, tyska tidskrifter innehåller — såsom Dagens Nyheters korrespondent i en intressant artikelserie uppvisat — välvilliga berättelser om de nazistiska ledarna, Hitlergeneraler uppträder som propagandister, det tyska utrikesdepartementet fylls av män från den störta regimens tid; visar inte detta, för att blott nämna några saker från den senaste tiden, att tyskarna "är sig lika", att en aggressiv nationalism står redo bakom demokratis fasad?

Om man närmare prövar vad som skett och sker, blir emellertid denna pessimistiska slutsats inte lika självfallen. Först och främst bör ihågkommas att utslagen av nationalism nu är sensationer och därför nyheter; under republiken får vi lätt höra alltför mycket om extremisternas aktioner, liksom vi under Hitlertiden hörde alltför mycket om Görings gemytlighet och giftermål, om glansen vid de olympiska spelen i Berlin och om nazismens avskaffande av arbetslösheten. Och de bilder som tecknas blir gärna ensidiga och i varje fall missvisande. Det finns mycket av betänklig propaganda i tyska tidskrifter, men också många tidskrifter som serverar motpropaganda; huvudredaktören för Telegraph i Berlin, Arno Scholtz, påpekade för några dagar sedan i en intervju att läsarna reagerat mot de nazistvänliga skildringarna och att dessa under de senaste månaderna blivit mindre vanliga. "Deutschland, Deutschland über alles" är utan tvivel nationalistisk — liksom "Rule Britannia", "The starspangled banner" och de flesta mer eller mindre officiella nationalsånger —, men det är absurt att i denna Weimarrpubliken sång se ett uttryck för expansionsvilja och krigshets. I den tyska förvaltningen sitter till stor del ämbetsmän som var verksamma

under nazismen — liksom i många fall under Weimarrregimen och till och med under kejsardömet —, men detta är i huvudsak blott en konsekvens av att tjänstemännen böjt sig för de växlande politiska makt-havarna; hur starkt motståndet mot Hitler är företrätt inom representationerna har tidigare klarlagts i denna tidning. Framför allt: program och val visar att rörelser som imiterar eller liknar nazismen inte vunnit avsevärt stöd bland de tyska väljarna.

Men visst är uttryck för nationell självhävdselse vanliga, inte minst inom den socialdemokratiska opposition som driver på regeringen i dess arbete för vinnandet av största möjliga självständighet. Visst är dessa uttryck ofta överdrivet skarpa, även om sällan så skarpa som hos MacArthur och hans följe eller hos de Gaulle och de franska kommunisterna, för att inte tala om den officiella tyska ideologin. Man måste se uttrycken för nationalism i Tyskland mot bakgrunden av en ockupationspolitik som, vad Västtyskland beträffar, i stort sett varit framgångsrik, men vars felfgrepp och inkonsekvenser är uppenbara. Viktiga delar av den tyska industrin har demonterats — mitt under detta förstörelseverk ändras den politiska linjen, och man övergår till att yrka på upprustning. Denazifieringen bedrevs till en början med urskillningslös hårdhet — och plötsligt får västmakterna behov av ett starkt Tyskland och därmed bland annat av generaler som vunnit erfarenhet i kampen mot seg-rarna. Tysk enhet uppmuntras, men fransmännen vill inte släppa Saar. I fråga om hotell, restauranger och järnvägar har ett slags segregationssystem tillämpats — inte olikt de amerikanska sydstaternas —, och nu skall det folk som så behandlats bli ockupanternas bundsförvant. Vad som här skett är väl förståeligt, och de enskilda faserna i förloppet ter sig i det hela rimliga med hänsyn till de snabba förändringarna i läget — men man bör också förstå de tyska attityderna.

*

En helt annan frågeställning är emellertid väsentlig. Nationalism i form av stolthet, självhävdselse och självständighets-

krav finns överallt; det kan beklagas men inte bestridas. Har då tyskarna, främst genom nazismens illgärningar, förverkat sin rätt till denna känsla? Ja, det tycks vara en ganska spridd uppfattning. Man brännmärker tyska uttalanden och åtgärder, medan motsvarande uttalanden och åtgärder i andra länder anses berättigade eller i varje fall helt naturliga. Bakom denna ofta nästan omedvetna hållning till Tyskland ligger tanken att tyskarna borde känna och bekänna sin skuld, borde be om förlåtelse i stället för att begära självständighet och likställighet.

Det är en lika inkonsekvent som psykologiskt ohållbar ståndpunkt. Så känner aldrig ett folk, och så kräver man eljest aldrig att ett folk skall känna. Vem gör exempelvis de ryska människorna i gemen ansvariga för den kommunistiska regimens förtryck och aggressioner? Vem räknar med att ryssarna skulle gå med en latent skuldkänsla, som vid den härskande regimens fall bleve bestämmande för deras hållning och handlande? På sin höjd kan ett fåtal särskilt insiktsfulla och känsliga inom en nation vara bärare av sådana samvetskval, en sådan oro inför historiens dom.

Men för det stora flertalet tyskar är det — alldeles bortsett från nu berörda realiteter — sakligt naturligt att inte känna ett sådant ansvar. Endast en

liten del av den minoritet som vid fria val röstade för Hitler visste eller anade vad som komma skulle — och i andra länder var man i stort sett lika ovetande. Endast en del önskade krig 1939. Den stora massan var här liksom i andra diktaturer redskap, efter hand genom mörkläggning och propaganda villiga eller viljelösa redskap för härskarna. Ohyggligheterna i koncentrationslägren var inte kända för gemene man. Den engelske secret service-mannen kapten Payne Best satt i fem och ett halvt år i sådana läger; han betygar (The Venlo Incident) att han själv inte visste mycket om vad som hände kring honom och att den tyska allmänhetens okunnet är väl förståelig. Och i den mån man hade reda på vad som skedde var det omöjligt att göra något — utom sådana heroiska handlingar som inte rimligen kan begäras av annat än några få utvalda.

Föreställningen om en kollektiv skuld har likväl varit en av de bestämmande faktorerna i politiken efter kriget. Denna politik har bland annat inneburit att tyskarna förlorat en tredjedel av land och folk till stater vilkas politik i allt väsentligt är av samma beskaffenhet som nazismens. En sådan politik borde synas upprörande för alla som ej med likgiltighet eller tolerans betraktar förrysningen av tio folk mellan Östersjön och Svarta havet.

Paris 13/5 - 17/5